

Yunan Mitolojisindeki Tanrı Pan Sembolünün Doğa Bağlamında Resim Sanatına Yansıması

The Reflection Of The God Pan Symbol In Greek Mythology In The Context Of Nature On The Art Of Painting

Doç. Dr. Meral BATUR

ORCID: 0000-0002-1421-4371 ◆ Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü ◆ mr1tvl@karabuk.edu.tr

Alparslan BAŞDOĞAN

ORCID: 0000-0001-6237-3521 ◆ Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi ◆ alparslanbasdogan@karabuk.edu.tr

Özet

İnsanoğlu var olduğundan beri dünyayı ve evreni anlama çabası içinde olmuştur. Doğayı ve evreni sürekli gözlemleyen insan, meydana gelen olayları açıklama ihtiyacı hissetmiştir. Yıldızlara, yağmurlara, yıldırıma, suya vb. gibi doğa olaylarına birtakım anlamlar yüklemiş ve bunları çeşitli yollarla ifade etmeye çalışmıştır. Doğanın ve evrenin gücü tanrılar ve tanrıçalarla açıklanırken bu olağanüstü varlıklar yine de insanlaştırılarak hem çok güçlü hem de insanlara özgü zayıflıklarla birlikte betimlenmiştir. Bu şekilde olağanüstü düzenin daha kolay anlaşılabilmesi için basitleştirilmesi sağlanmıştır. Sanat ise bu manevi varlıklarla, doğa arasındaki sembolik ilişkileri duyulan, görülen, idrak edilebilen hale getiren aracı olarak kullanılmıştır. Sanatçılar, doğaya, inanca ve insana dair birtakım duyguları semboller aracılığı ile insanlara aktarmışlardır. Bu anlamda Yunan mitolojisi sanatçıların da beslendiği çok önemli bir kaynaktır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak, literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle konu bağlamındaki önceden yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, doğa, Yunan mitolojisi ve tanrı Pan hakkında yazılmış yazılar incelenmiştir. Konu ile ilgili yapılmış orijinal eserler ve ressamlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Metnin sonuç bölümünde ortaya konan veriler tartışılmış ve insan, doğa arasında bulunan bağın Batı sanatında ifadesindeki sembollerden biri olarak Yunan mitolojisinin karakterlerinin kullanıldığı ve bu karakterlerden Pan'ında önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yunan Mitolojisi, Doğa, Tanrı Pan, Sembol.

Abstract

Mankind has been in an effort to understand the world and the universe since its existence. Man, who constantly observes nature and the universe, felt the need to explain the events that took place. He attributed some meanings to natural events such as stars, rain, lightning, water, etc. and tried to express them in various ways. While the power of nature and the universe is explained by gods and goddesses, these extraordinary beings are nevertheless humanized and depicted with both very strong and human weaknesses. In this way, the extraordinary order has been simplified for easier understanding. Art, on the other hand, was used as a tool to make the symbolic relations between these spiritual beings and nature audible, seen and perceptible. Artists conveyed some feelings about nature, belief and people to people through symbols. In this sense, Greek mythology is a very important source that artists are fed. In this study, a literature review was conducted using the qualitative research method. First of all, the previously written domestic and foreign sources in the context of the subject were scanned, and the writings about nature, Greek mythology and Pan were examined. Brief information about the original works and painters on the subject is given. The data presented in the conclusion part of the text are discussed and it has been concluded that the characters of Greek mythology are used as one of the symbols in the expression of the bond between man and nature in Western art and it has an important place in Pan, one of these characters.

Keywords: Greek Mythology, Nature, God Pan, Symbol

Giriş

“Yunan mitolojisi, aynı zamanda Antik Yunan’ın dinidir ve bu din şair Homeros ve Hesiodos’un günümüze kalan şiir şeklinde yazılmış destanlarında gizlidir. Birbirine örülü mitolojik masallardan oluşan bu destanların dizelerinde Yunan toplumunun tüm özelliklerini, adetlerini, gelenek ve göreneklerini, inançlarını, meraklarını, sorgulamalarını ve ideallerini ortaya koymakta, dahası Yunan’ın tüm duygu durumlarını, sevinçlerini, üzüntülerini, aşklarını, nefretlerini ve bunun gibi tüm tutkularını en ince ayrıntılarına kadar açığa vurmaktadır (Dürüşken, 2019, s. 17)”.

Doğa felsefesi, Antik Yunan’da iki büyük ozandan biri olan Hesiodos’un yaşadığı dönemde ortaya çıkmıştır. Aristoteles, bu “ilk teologlar” yarı düşünür, yarı ozan olarak da nitelendirmektedir. Aristoteles, filozofların katı ispat metotları ile Hesiodos tarzı teologları karşılaştırarak, bu teologların yöntemlerini mitler aracılığı ile yaptığını belirtmektedir. Teologlarda, filozoflar gibi birtakım öğretiler konusunda bilgiler aktarmalarına karşın bunu mitleri kullanarak yaptığını belirtmektedir. İnsan düşüncelerinin ilkel mitolojik bölümünü oluşturan teologların söz konusu çabaları oldukça önemlidir. Sonuçta teologların ele aldığı sorunlar daha sonra felsefede de rasyonel olarak tekrar gündeme alınarak Aristoteles ve Platon’da görülen teolojiye ulaşılmıştır (Saltoğlu, 2016).

MÖ 7. ve 8. yüzyıllarda yani felsefe öncesi zamanda, doğa ve tanrıların etkilerinin ayrımı henüz yapılmamıştı. Tanrısal varlıklar ve onların birleşmeleriyle ortaya çıkan varlıklar doğa ve doğa olaylarının sebebi olarak düşünülmekteydi. Bu varlıklar ve onların sebep olduğu olaylar Homeros’un teologlara özgü anlatımıyla eserlerinin başlıca konusu teşkil etmekteydi. Homeros’tan yaklaşık iki yüz yıl sonra, Yunan edebiyatının başyapıtlarından biri kabul edilen ve günümüze kadar korunmuş bir eser olan Hesiodos’un Theogonia’sı Homeros’un eserlerinden farklı olarak kendinden sonraki dönemlerde çok büyük bir etki yaratmıştır. “Düşünür ve ozanların görüşleri büyük bir oranda mitoslarla aynı olsa da bazen gelenekselin dışında görüşler ve açıklamalara yer vermişlerdir. Örnek olarak Dionysos kültü, Orpheusçu “Tanrıbilgisi” (Theosophie) verilebilir. Bu düşünceler daha sonra doğa felsefesinin doğuşuna yol açmışlardır (Jaeger, 2012:2.19-23)”.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemine başvurulmuş ve literatür taraması yapılmıştır. Öncelikle konu bağlamındaki önceden yazılmış yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, doğa, Yunan mitolojisi ve Pan hakkında yazılmış yazılar incelenmiştir. Sonra doğa, sanat ve mitoloji ilişkisi incelenmiştir ve Pan’a ilgili bilgiler verilmiştir. Ardından Pan kırların ve çobanların tanrısı, Pan ve panik, Pan ve müzik, Pan ve cinsellik; Pan, festival ve eğlence başlıkları altında konu bağlamında seçilmiş olan çalışmalar incelenmiştir. Bu bağlamda yerli ve yabancı kaynaklar taranmış, seçilen sanatçılarla ilgili yazılan yazılar incelenmiş, tüm bu bilgilerden yola çıkılarak sanatçıların sanat anlayışlarına yönelik bulgular elde edilmiş ve bu veriler doğrultusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bulgular

Yunan mitoloji içerisinde var olan tanrı, tanrıça ve diğer karakterlerin hepsinin temsil ettiği bir veya birden fazla sembolik anlamlar bulunmaktadır. Bu anlamlar evren ve doğada gerçekleşen olayların birer temsilini ifade etmektedir. Yunan mitolojisinde sözü edilen tanrılardan biri olan Pan’ında, sembolik olarak temsil ettiği kavramlar sanatın birçok alanında sıkça kullanılmıştır. Buradan yola çıkarak bazı sanatçıların eserlerinde yer verdiği Pan sembolü kapsamında, doğa, mitoloji ve sanat arasındaki ilişki ve birbirleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Doğa, Sanat ve Mitoloji İlişkisi

Mitos (mythos), “Yunancada söz, öykü anlamına gelir. Mitoslar, ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve doğa olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri yaşamın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak gereksiniminden doğmuş öykülerdir (Necatigil, 1995, s. 13)”.

Mitoloji, sanatın her dalında sanatçıya esin kaynağı olan en önemli unsurlardan biridir. Mitolojinin kaynağını ise ilk çağlardan bu yana doğa ile iç içe yaşayan insanların, doğaya karşı verdikleri hayatta kalma mücadelesinde tecrübe ettikleri doğa olaylarına karşı korkularını, hayretlerini ve hayranlıklarını anlamlandırma çabası içinde birtakım atıflar yapma ihtiyacı olduğu söylenebilir. Topluların hayal güçlerine konu olan doğa olayları anlatıları gün geçtikçe çeşitlenmiş, alegorik hikayelere, mitlere ve birtakım inançlara evrilmiştir. Zaman içinde bu mitler ve inanışlar toplumun ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve o toplumla birlikte çeşitlenmeye ve gelişmeye devam etmiştir. Dünya üzerinde neredeyse tüm milletlerin kendilerine ait mitleri vardır ve her mitolojik anlatıda o toplumun sanatçısına ilham vermiştir.

Doğa ve mitoloji arasındaki ilişki, doğa ve sanat arasında da söz konusudur. Birçok sanatçı, sanatın çıkış noktasının doğa olduğunu kabul etmektedir. Sanat doğayı taklit eder. Sanatçı doğayı tekrar, tekrar değerlendirerek yeni bir forma dönüştürür. İnsan ve doğa arasında estetik duygularla köprüler kurar. Söz konusu bu köprüler içinde mitoloji de büyük bir yer tutmaktadır. Bu durum sadece sanat alanı içinde geçerli değildir. Günümüzde sanatın yanında felsefe, sağlık, antropoloji, psikoloji vb. neredeyse bütün alanlar mutlaka mitolojik öğeler barındırır. Söz konusu alanlarda bir oluşumun, bir tanının, bir duygunun, bir yerin veya bir kavramın kökeninde mitolojik tanrıları görmek mümkündür (Çamurlu, 2021). “Sanat, bize doğanın ne denli güzel olduğunu açıklar. Ancak insanlaştırılmış ve sanatın nesnesi olmuş doğa, “gerçek” ya da “doğanın tümü” anlamına da gelmemektedir. Doğa varlığına, insanın kendisini ve toplumu katmış olması, insan ve doğa arasında ‘varlık’ kavramının birçok kez incelenmesine olanak sağlamış, Gueyu ve John Ruskin gibi sanat düşünürleri tarafından da, doğa varlığının oluşumu olarak görülmüştür (Buçukoğlu, 2020, s.1888)”.

Bu bağlamda Batı sanatında Yunan mitolojisinin izleri oldukça belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Klasik Yunan mitolojisinin, Rönesans’tan itibaren görsel sanatlara, müziğe, edebiyata kaynaklık ettiği görülmektedir. Yunan mitolojisindeki tanrılar, tanrıçalar, kahramanlar evrenin ve doğanın bir parçasını temsilen birer sembole dönüşmüşlerdir. İnsanların evrene ve doğaya atfettikleri bu karakterlerin soyut biçimleri, sanatçılar tarafından ete kemiğe büründürülerek ortaya koydukları eserlerinde somutlaştırılmıştır.

“Sanat eseri objektivation’dur. Objektivation varlığı daha önce bilinmeyişi ortaya çıkarmadır”. Sanatçı herhangi bir objeden yararlanarak, bu obje üzerinden meramını sınırsızca ve özgürce ifade eder, bu obje seçimi mitolojiden de yapılabilir. Çünkü mitoloji obje konusunda sınırsız kaynaklar sunan bir hazine gibidir. Ancak burada soru neden mitolojiye başvurduğu değil, ne amaçla mitolojiye başvurduğudur. Eğer sanatçı objenin kendi kimliği ile değil de objeyi hikâyenin kurgusundaki bir sembol olarak kullanmakta ise o zaman bu obje, objektivation’a dönüşmüş bir kavram olarak izleyici karşısına çıkmaktadır. Bu şekilde yeni bir anlam türetilmiş olmaktadır (Tökel, 2001). Homerik İlahilerinde Pan’a şöyle seslenilmiştir;

Pan

“Ey esin perisi bana Pan’dan söz et

Hermes’in sevgili oğlundan

Keçi ayaklı ve boynuzlu kişiden

Neşeli seslerin yareninden

Ormanların içinde dans eden
 En sarp yamaçlarda dolaşan
 Nymphe'lerle birlikte gezen
 Onlar Çoban-tanrı Pan'a seslenir
 Uzun ve dağınık saçlı tanrıya
 Nerede karlarla kaplı, yalçın ve
 Yüksek bir kayalık varsa,
 Orası Pan'ın ülkesidir (Homerik İlahiler, XIX, Pan'a İlahi 1-7) (Magalhaes-2007, s.444)".

Pan Arkadia'da ormanların, kırların, tarlaların, çobanların ve hayvan sürülerinin koruyucu tanrısıdır. Pierre Grimal, *Klasik Mitolojinin Kısa Bir Sözlüğü* isimli kitabında Pan'ın görüntüsünü şu şekilde tasvir eder. "Çobanların ve sürülerin tanrısıdır. Yarı insan yarı hayvan, çok belirgin bir çenesi olan buruşuk bir yüzü vardır. Alnında iki boynuz bulunur. Vücudu kıllı, alt kısımlar bir erkek keçiye aittir. Ayaklarında yarı toynaklar vardı. Hızlı bir koşucudur ve kayalara kolaylıkla tırmanır; Perileri izlemek ya da uyumak için çalılıklarda saklanmakta ustadır, öğle saatlerinde onu rahatsız etmek tehlikelidir (Grimal, 1986, s. 334-335)". "Pan'ı görüntüsü arkaik çağda tanrıların çoğunlukla insan kılığında değil hayvan kılığında düşünülmediği zamanın göstergesidir. Tanrılar içinde ölümü tadan tek tanrıdır. Bunun doğal sebebi ise; kültür dünyasında artık tanrıları insan görünümünde kişileştirmeleridir. Arkaik yarı insan, yarı hayvan görünümlü ne tanrılara ne de güçlere kültür dünyasının inanç örgüsü yer vermeyecektir (Olgunlu, 2020, s.215)".

Annesi, Pan'ın doğumu sonrası görüntüsünden korkmuş ve onu terk etmiştir. Çünkü tuhaf görünüşlüdür, başında iki boynuz, çizgili bir yüz ve keskin, sakallı bir çene ile doğmuştur ve keçi bacakları ve yarı toynakları ile oldukça kıllıdır. Görünüşü hem kurnaz hem hayvanidir. Pan yarı insan yarı keçiydi. Pan, Hermes'in oğludur. Annesi her ne kadar çocuğun şeytani görüntüsünden korkup onu reddetse de Hermes, oğlundan çok memnundur ve onunla gurur duymaktadır. Onu bir dağ tavşanının kalın, yumuşak derisine sarmış ve büyükbaba Zeus ve diğer Olimposlularla buluşması için Olimpos Dağı'na taşımıştır. Büyükbaba ve diğer ölümsüzler çocuktan hoşlanmışlardır (Magalhaes, 2007). Pan'ın canlılığından ve hızlı kahkahalarından, müziğe ve şakalara olan sevgisinden, fiziksel çevikliğinden ve güzelliği, doğayı ve her türden cinsel özgürlüğe karşı dizginsiz, arsız takdirini beğenmişlerdir. Pan, Olimposlulara mutluluk getirmiş ve bundan dolayı ona Yunanca "hepsi" anlamına gelen "Pan" adını vermişlerdir; çünkü Pan, hepsini mutlu etmiş ve her şeyden zevk almıştır. Özellikle de Dionysos, Pan'ı çok sevmiştir.

Yunan mitolojisinde tanrı ve tanrıçalar gök, su, toprak (orman ve kır) gibi elementlerin temsili içinde anılıyorlardı. Örneğin; Zeus bir gök tanrısı iken, Posedion su, Aristaeus da toprak tanrısıdır. Pan'da toprak yani doğa tanrıları kategorisinde anılmaktadır. Kırların ve ormanların tanrısı rolünde, zeytin ağaçlarına ve asmalara göz kulak olmaya özel özen gösterdi ve aynı zamanda bir arıcıydı. Sürülerin tanrısı olarak çobanlara, keçilere ve koyunlara bakardı. Müzikten, danstan ve eğlenceden hoşlanırdı. Bununla birlikte, özellikle derin bir uykudan uyandığında, onu bir anda öfkeli edebilecek veya sinirlendirebilecek şiddetli ruh hali değişimlerine sahip, oldukça değişken bir tanrıdır (McMahon, 2022).

Doğanın değişkenliği ile doğa tanrısı olan Pan'ın karakterinin de bu kadar çeşitli ve değişken olması arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Doğadaki değişimler bir nevi Pan'ın hem fiziksel hem de ruhsal karakterinde vücut bulmuş gibidir. Pan sembolünün resim sanatında bu kadar sık kullanılmasında en önemli etkenin de bu benzerlik olduğu söylenebilir. Doğanın güzelliği, hırçınlığı, bereketi, doğurganlığını Pan gibi diğer tanrılardan farklı bir görünüme sahip bir karakterin temsil etmesi

de akla yatkın bir durum gibi görünmektedir. Rönesans'tan bugüne mitoloji veya doğa konularını betimleyen pek çok sanatçı bu çalışmalarında sıklıkla Pan'a da yer vermişlerdir. Eserlerinde anlatılmak istenen konular farklı farklı da olsa bu konuları temsilen izleyici karşısına çıkan başrol karakter genellikle Pan olmaktadır. Pan'ın yukarıda belirttiğimiz ve makalenin devamında açıklayacağımız özelliklerine bağlı olarak farklı anlamsal bağlamlarda resmedilmiştir.

Pan Kırların ve Çobanların Tanrısı

Resim sanatında, Pan sembolü, sıklıkla kır ve orman manzaraları içinde koşup, eğlenirken, yamaçlarda ve su kenarlarında dinlenip, müzik yaparken, çalılıkların arasından aniden çıkıp insanları ve perileri kovalarken tasvir edilmiştir. Aynı zamanda çobanlarında tanrısı olduğundan ve çoban topluluğuna bir tür akıl hocası olarak görüldüğünden, çobanlara baktığı ve onlara çeşitli yararlı beceriler öğrettiği için çobanları tasvir eden resimlerde de betimlenmiştir. Doğanın canlılığı, bereketi ve neşesi Pan'ın yarı insan yarı keçi formunda sembolleşmiştir.

Resim 1 Carlos Schwabe, *The Faun*, Tuval Üzerine Yağlıboya, 115x146 cm, Cenevre Sanat ve Tarih müzesi, 1923.

Resim eğitimi Cenevre'de alan Alman simbolist ressam Carlos Schwabe, Mitolojik karakterleri resmetmesiyle ünlüdür. Vefatından 3 yıl önce 1923 yılında yaptığı Roma mitolojisindeki kır tanrısı "The Faun" aynı zamanda ressamın bir otoportresidir (Görsel 1). Faun'un, Yunan mitolojisindeki karşılığı Pan'dır (Yüksel, 2011). Bu eserde, Faun'un açık kırsal bir bahar çayırında neredeyse fotoğrafik bir gerçeklikle tasvir edildiği görülmektedir. Çalışmayı, tarla ve gökyüzünün yatay çizgilerine karşı faun figürü anıtsal bir dikeylikle doldurmaktadır. Bacağının konumu ve eğik duruşu çalışmayı hareketlendiren bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Pan sembolü vahşilik, canlılık, cinsellik ve doğurganlıkla ilişkilendirildiğinden, baharın, doğaya getirdiği ilkel enerji ve canlılığın alegorisi olarak huzur içinde Pan flütünü çalan Faun'u betimlemiştir.

Pan ve Panik

"Pan görüntüsünden dolayı insanlar ve diğer canlılar için oldukça korkutucu olmuştur. Pan birden görünür ve ürkütücü sesler ve gürültüler çıkarırdı, bu da ıssız yerlerden geçenleri korkuturdu. Panik sözcüğü de Pan'ın sebep olduğu korkudan türemiştir (Cömert, 2019, s. 66)". Pan'ın yarı insan,

yarı keçi görüntüsünün korkutuculuğuna rağmen, insanlara zarar verme konusunda diğer tanrılar kadar acımasız değildir. Tanrı ve tanrıçaların pek çoğu insanların, kendisine yapılan saygısızlığını oldukça şiddetli bir şekilde cezalandırırken, Pan bu tarz durumları pek umursamazdı, tek bir istisna hariç o da an'ı uyurken rahatsız etmek oldukça tehlikedir. Pan'ın en keyif aldığı şeylerden biri sıcak yaz günlerinde, serin ve gölge yerlerde öğle uykusuna yatmaktır ve öğle uykusu esnasında onu rahatsız etmek yapılacak en büyük hatalardan birisidir (Boyana, 2005).

Pan'ın yarattığı panik Yunan halkına, Perslerle yapılan savaşta yardım eder. Mitolojiye göre Pan insanların ve hayvanları uyuduğu kızgın yaz öğlelerinde birdenbire beklenmedik gürültüler koparır dört bir yana korkular saçardı. "Maraton savaşı öncesinde Persleri bu şekilde paniğe uğrattığı için Atinalılar savaştan sonra tanrı Pan'a Akropolis eteğinde bir tapınak yaptılar (Necatigil, 1995, s. 65)."

Resim 2. Arnold Böcklin, *Pan Bir Çobanı Korkutuyor*, TÜYB, 78 x 64 cm, Basel Sanat Müzesi, 1858.

1827-1901 yılları arasında yaşayan İsviçreli sembolist ressam Arnold Böcklin, resimlerinde ağırlıklı olarak Yunan mitolojisi hikayelerinin yanı sıra sıklıkla ölüm temasını işlemiştir. Böcklin de diğer sembolist ressam gibi doğanın ruhunu ve nesnelerin gizlerini melankolik çağrışımlar veya sembollerle aktarmıştır (Yılmaz, 2007).

Böcklin'in mitoloji konuları içerisinde en sık betimlediği karakterlerden birisi de Pan'dır. Bu eserinde de bir yamacın tepesinde, çobanı ve sürüsünü korkutarak yamaçtan aşağı kaçmasını seyrettiğini resmetmiştir (Görsel 2). Pan karakterinin özelliklerinden biri de ıssız yerlerde insanların birdenbire karşısına çıkarak onları tarifsiz bir şekilde korkutmaktır. Resimde boz bir kayalığın tepesinde, mavi bir gökyüzü altında, elleri kayalıkların üzerinde kendini gösteren Pan, aşağıya doğru bakmaktadır. Resmin sol alt tarafında ise başını yukarıdan gelecek bir cisme karşı korumak istercesine ellerinin arasına almış, omuzunda asılı su kabağından matarası panikle koşmasından neredeyse kopacak gibi görünen oldukça korkmuş bir çobanı yamaçtan aşağıya koşarken betimlemiştir. Çobana ait keçiler de korkmuş ve sağa sola kaçışmaktadır. Pan'ın sebep olduğu Panik ve paniğin getirdiği korku doğa içinde

kendisiyle ilişik olan çoban ve sürü ile birlikte resmedilmiştir. Bu şekilde Böcklin, korku, doğa, çoban ve sürü kavramlarını temsil eden Pan'ı bu çalışmasında söz konusu sembollerle bir araya getirmiştir. Böcklin'in aynı konu ve isimle 1860 yılında farklı bir versiyonunu çalıştığı başka bir eseri daha bulunmaktadır.

Pan ve Müzik

Müzik'te diğer sanat dalları gibi hayal gücü ile gelişen bir sanat dalıdır. Bundan dolayı mitoloji ile de sıkı bir ilişkisi söz konusudur. Mitolojik hikayelerden esinlenen besteciler yapıtlarında sıkça mitolojik temaları işlediği görülmektedir. Yine Yunan mitolojisinde müzik ile alakalı çok fazla öyküye rastlanmaktadır. "Mitoloji ve müzik, mitolojinin diğer sanat dallarıyla olan ilişkisi gibi hayal gücünü kullanarak gelişen iki alan olması sebebiyle Antik çağdan günümüze kadar sıkça birlikte anılmaktadır. Müzikte mitolojik temalara, mitolojide de müziğe sürekli rastlanmaktadır. Besteciler mitolojik öyküleri yapıtlarında sıkça işlerken, özellikle Yunan mitolojisinde müziğe ilişkin birçok öyküye rastlamak mümkündür (Alıcı, 2020; s. 46-47)".

Bunlardan en ünlüsü Pan ve Syrinx öyküsüdür. Bu öyküde Pan, Arkadia ırmağı Ladon'un kızı Nympha Syrinx'e âşık olur, Syrinx tarafından reddedilen Pan, yine de Syrinx'in peşini bırakmaz ve onu kovalar bu kovalamaca ırmak kenarına kadar sürer. Köşeye sıkışan Syrinx peri kardeşlerine yalvarır ve kardeşleri de onu kamışa döndürür. Pan, tam periyi yakaladığını düşündüğü anda perinin bedeninin sazlıklar olduğunu fark eder hüzne bürünerek derin bir iç çeker bu esnada sazlıkların hoş ve ağlamaklı bir ses çıkardığını fark eder. Kestiği farklı uzunluktaki kamışları bal mumu ile birbirine yapııştırarak kendine bir flüt yapar ve kızın ismini ölümsüzleştirir (Ovidius, 2022). İşte bu flüt Pan flütü veya syrinx olarak anılmaktadır. Resim sanatında betimlenen Pan'ın mutlaka sembol olarak elinde bir Pan flüt görmek mümkündür. Diğer antik çalgıların aksine günümüzde de hala kullanılan bir çalgıdır.

Resim 3. Jacob Jordaens, *Apollo'nun Pan'a Karşı Zaferi*, TÜYB, 180x270 cm, Prado Müzesi, Madrid, 1637.

Yunan Mitolojisinde, müziğin tanrısı Apollon'dur ve onunla Marsyas arasında yapılan bir müzik yarışması mitolojik hikayelerde yer alır. Ancak bazı öykülerde Marsyas'ın yerini Pan alır, hikâye tamamen aynı olsa da sadece sonunda Apollon, Marsyas acımasızca cezalandırırken, Pan'a herhangi bir cezadan bahsedilmez.

Hikâye şu şekildedir. İcat ettiği flütü çok seven tanrı Pan, bu enstrümanı müziğin tanrısı Apollon'a meydan okuyacak kadar iyi çaldığını düşünmüştür. Kral Midas'ın, diğer jürilerin aksine oyunu Pan'dan yana kullanınca, Apollon tarafından kulaklarını eşek kulağına çevrilerek çektiği ceza ile sonuçlanan bu hikâyede, Pan yarışmayı kaybetmiştir (Magalhaes, 2007). Söz konusu hikâyede sıklıkla resim sanatında betimlenmiş konular içinde yer almıştır. Bu hikâyeyi resmeden sanatçılardan biri de Jacob (Jacques) Jordaens'dir.

1593-1678 yılları arasında yaşayan Flaman ressam Jacob (Jacques) Jordaens, Peter Paul Rubens ve Anthony van Dyck'ten sonra, zamanının önde gelen Flaman Barok ressamıydı. Rubens gibi, Jordaens de sunaklar, mitolojik ve alegorik sahneler çizmiştir (Google Arts&Culture, Erişim Tarihi: 06.03.2022). Ressamın Apollo'nun, Pan'a karşı zaferi çalışmasında, sarı ve kahve tonlarla diyagonal şekilde betimlenmiş kırsal bir alanın merkezinde yatay olarak dizilmiş dört figür bulunmaktadır (Görsel 3). Resmin sol üst kısmında mavi bir gökyüzü tasvir edilmiş, mavi ve sıcak tonlar arasında yeşiller kullanarak zıtlıklar arasında dengeli bir geçiş sağlamıştır. Sol tarafta yan yana oturmuş üç figürden ortada Pan görülmektedir. Ressam tanrı Pan'ı klasik olarak betimlenen boynuz ve keçi bacaklarından farklı olarak insan şeklinde tasvir etmiştir. Yalnızca kulaklarının sivriliği ve çalmış olduğu Pan flütten onun tanrı Pan olduğu anlaşılmaktadır. Pan'ın sol tarafında elinde defneden bir taç ile yarışmanın galibini açıklayan Tmolus hakemi bulunmaktadır (Ovidius, 2022). En sağda ise tercihini Pan'dan yana kullanan ve bundan dolayı kulaklarının eşek kulağına dönüştüğü Kral Midas görülmektedir. Bu figürlerin karşısında ise elinde Lir'i ile tasvir edilmiş tanrı Apollon görülmektedir. Midas'ın verdiği karara tepki olarak ona doğru bir adım atmış ve sağ elinin işaret parmağını Midas'a doğru çevirmiştir. Bu sahne Kral Midas'ın cezasının uygulandığı an olarak betimlenmiştir.

Pan ve Cinsellik (Panseksüellik)

"Tanrı Pan, sürüleri ve çobanları koruyarak bereketi simgelemiştir. Bu nedenledir ki, Phallus niteliğindeki kimi figürleri vardır (Cömert, 2019, s. 66)". Pan cinsel isteğin kişileştirilmiş hali olup ihtirasını bastırmak için sadece genç kızları değil oğlanları da kovalardı. Aslında o, hayvani içgüdülerle kır yaşantısının etkin bir birleşimiydi. Panseksüellik¹ terimi de buradan türetilmiştir. Pan, fiziksel olarak güçlü ve çevik, cinsel enerji ve arzuya doludur. Pan'ın zevk ve karşılıklı haz arayışı basit, dünyevi, organik, doğal ve bazen kaba, hayvani ve şiddetlidir. O şehvetli ve şehvet düşkünü olarak ifade edilmektedir. Cinsellik aynı zamanda doğurganlığa ve üremeye ve berekete işaret ettiğinden Pan, bereket tanrısıyla da aynı kulvarda anılır.

"Pan'ın bereket sembolü sayılması sebebiyle, heykellerdeki atribüsü² havuçtur. Havuç bitki dünyasında phallus görüntüsü sebebiyle afrodizyak sayılmıştır. Havucun Helen dilinde adı "Fitron"dur. Kökeni Filtra sözcüğünden türemiştir bu da aşk iksiri anlamına gelmektedir (Olgunlu, 2020, s. 215)".

Tanrı Pan'ın cinsel enerjisi de mitolojide pek çok hikâyeye konu olmuştur. Selene'nin dışında görüntüsü sebebiyle çoğunlukla aşklarına karşılık bulamamıştır. Öykülerde Syrinx, Echo ve Pitys ile aşk teşebbüsleri olduğu görülmektedir.

¹ Panseksüellik: karşı tarafın cinsiyetine bakmaksızın ilgi duymak. (Wikipedi, Erişim Tarihi 06.03.2022)

² Atribü: Antik heykellerde, bir heykelin hangi tanrı ya da hangi tanrıçaya ait olduğunu anlamamıza yardım eden ayrıntı, giysi ya da aksesuara verilen genel ad. (Sanat sözlüğü, Erişim tarihi: 19.03.2022)

Resim 4. Hans Von Aachen, Pan ve Selene, Panel Üzeri Yağlı Boya, 40 x 49 cm, Özel Koleksiyon, 1600-05,

1552-1615 yılları arasında yaşayan Alman ressam Hans von Aachen, Kuzey Maniyerizminin önde gelen temsilcilerinden biridir. Resimlerinde sıklıkla dini, mitolojik ve alegorik konuları betimlemiştir. O dönem içinde tasvirlerinde kullandığı erotikleştirilmiş mitolojik sahneler özellikle beğenilmekteydi (Wikiwand, 2022). Bu eserlerinden biri de Pan ve Selene'dir (Görsel 4). Bu resimde betimlenen Pan'ın başarılı aşk ilişkilerinden biri olan Yunan Ay tanrıçası Selene ile olan ilişkisidir. Pan, Selene'ye âşık olur ve gönlünü kazanmak için ona beyaz bir siğir armağan ederek tanrıçanın gönlünü kazanır.

Aachen, Pan ve Selene isimli eserinde oldukça koyu tonlarla oluşturulmuş bir fonda birbirlerine sarılmak üzere resmin merkezine diyagonal olarak yerleştirdiği iki figür bulunmaktadır. Bu iki figür Ay tanrıçası Selene ve Keçi ayaklı tanrı Pan'dır. Maniyerizmin bir özelliği olarak vücut formları uzatılmış bir biçimde betimlenmiştir. İki aşığın bulunduğu mekânın üst kısmını kırmızı tonda bir kumaş kapatırken, alt kısımlarında minder üzerinde parlak mavi bir kumaş vardır. Resmin sol alt kısmında kanatları ve oklarıyla küçük bir çocuk şeklinde tasvir edilmiş aşk, seks ve şehvet tanrısı olan eros tasvir edilmiştir. Böylece Selene ve Pan'ın tutkulu aşklarına bir vurgu yapılmıştır. Resmin sağ tarafından arkaya doğru yeşil bir alan içinde satirler ve Nymphelerin oluşturduğu bir kalabalık bulunmaktadır. Bu grup müzik eşliğinde dans etmekte ve birbirlerine sarılmaktadır ve bu iki aşığın tutkulu aşklarına eşlik eder gibi görünmektedirler. Resmin geneline erotizm ve aşk duygusu hakimdir. Bu durumda Pan'ın şehveti ve cinsel enerjisinin sembolü olarak ifade edilmesinde bir paralellik oluşturmaktadır.

Pan, Festival ve Eğlence

Pan, doğayla özdeşleşmiş bir karakter olarak, yemeği, müziği, eğlenmeyi ve doğanın güzelliklerini seven, hayattan zevk alan da bir figürdür. Bundan dolayı da onu, Dionysos tarafından düzenlenen şenliklerde, elinde flütü etrafında nymphelerle dans ederken betimlendiği resimlerde sıkça görülmektedir.

Dionysos, Yunan mitolojisinde şarap tanrısı olarak anılır, ancak şarabın yalnızca sarhoş edici etkisi anlamında değil onun etrafında bir araya gelme ve sosyal olmanın da sembolüdür. Dionysos

doğanın gizemine erişilmesinde şarabın aracı olarak kullanılmasını sağladı. Aynı zamanda insan ile doğanın ilişkisine dair sırların anlaşılmasını sağlayan gücün simgesidir. Bundan dolayı da onun adına düzenlenen törenler insan ve doğa ilişkisine yöneliktir (Özcan, 2019).

Resim 5. Sebastiano Ricci, *Pan Onuruna Bacchanal*, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 84 x 100 cm Gallerie dell'Accademia, Venedik, 1716

1659-1734 yılları arasında yaşayan İtalyan ressam Sebastiano Ricci, görkemli fresk resminin güçlü ve aydınlık Cortonesque tarzının önemli temsilcilerindendir (Google Arts&Culture, Erişim Tarihi: 06.03.2022). Dionysos şenliklerinin betimlendiği eserlerde, sıklıkla bir festival alayı bulunmaktadır. Bu alay içerisinde töreni kutlayan Bakkhalar diye isimlendirilen kadınlar bulunurdu. Yarı at veya keçi yarı insan olan Satyrler, Dionysos'u yetiştirmiş yaşlı, çirkin ve sarhoş ama aynı zamanda bilge Silenus, erkeklik organı neredeyse kendisi kadar betimlenen ve bereketi simgeleyen tanrı Priapos, Dionysos'un eşi Ariadne ve tanrı Pan bulunurdu (Güzel, 2006). Ressamın, Pan Onuruna Bacchanal isimli eserinde de bir festival alayı betimlenmiştir (Görsel 5). Resim mavi bir gökyüzü ve toprak renklerinin birbiriyle kontrast oluşturduğu açık bir alanda kalabalık bir grubun eğlencesini betimlenmektedir. Resmin merkezinde bir satirin iki bakkha ile dans ettiği görülmektedir. Sütunların ve kaidelerin bulunduğu bir tapınak alanı içinde merkezdeki figürlerin sağında, solunda ve önünde kalabalık bir grup müzik aletleri çalmakta, dans etmekte ve içki içerek eğlenmektedir. İçki ve müziğin etkisiyle eğlencenin dozunu arttırdığının görüldüğü figürlere küçük çocuklar ve köpeklerin eşlik ettiği görülmektedir. Dionysos şenliklerinin bir özelliği olan bu eğlence biçiminin resmin adından da anlaşıldığı üzere kırların tanrısı Pan adına tertip edilmiştir. Pan'da, Dionysos gibi zevk, eğlence ve hayattan zevk alma gibi konularla özdeşleşmiş bir tanrı olması sebebiyle onun adına bu tarz festivaller düzenlenmiş ve sanatçılar tarafından bu eğlenceler sıkça tasvir edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Hesiodos, Theogonia adlı eseri, önce kaos vardı diye başlar. Kaostan yeryüzü, yeraltı ve eros yani aşk ortaya çıkmış bunların birbirini harekete geçirmesi sonucu bildiğimiz evren ve dünya düzeni oluşmaya başlamıştır. Yunan mitolojisinde adı geçen tanrı, tanrıça ve diğer yaratıklar bu düzende yerlerini almaya başlamıştır. Düzen içinde yer alan bu varlıklar kendi içlerinde de çatışmışlardır. Böylece evren bir taraftan çatışırken, bir taraftan da düzenini oluşturmuştur. Söz konusu bu düzen ve çatışmalar ise insanlar tarafından tanrılara atfedilirken, evren ve dünyanın bilinmezliklerinin açıklanması bu mitler sayesinde yapılmıştır.

Aynı zıtlıklar doğa içinde geçerlidir. Doğanın sakin ve hırçın tarafı, güzellikleri ve korkutucu yönleri, mevsimlerin farklılıkları gibi zıtlıkların bir sembol olarak mitolojik tanrılarda ve yaratıklarında hayat bulmaktadır. Tanrı Pan da tıpkı temsil ettiği doğa gibi değişik birçok karakteri bünyesinde barındırmakta ve söz konusu bu farklılıklar somut olarak bu tanrının bedenine yansımaktadır.

Mitolojik öyküler ve kahramanları sanat için önemli bir esin kaynağı teşkil etmektedir. Bu öykülerde bazı karakterler sıkça geçmekte ve mitolojide dominant bir rol oynamaktadır. Bu sebeple bu karakterlerin gerek kendisi gerekse temsil ettiği sembol, sanatçıların yararlandığı temalarda büyük bir yer tutmaktadır. Pan, Olimpos'un önemli on iki tanrısından biri değildir ve adına büyük görkemli tapınaklar yapılmamıştır. Ancak doğanın kendisinde vücut bulması ve doğanın değişkenliğini bünyesinde bir sembol olarak renkli bir şekilde barındırması açısından sadece resim sanatına değil diğer görsel sanatlara, müziğe, edebiyata ve şiire binlerce yıldır ilham kaynağı olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Bu bağlamda Pan, aslında insan ile doğa arasında kopmaz bağın sanata yansıdığı bir sembol olarak izleyici karşısına çıkmaktadır.

Kaynakça

- Alıcı, S. (2020). Flüt Repertuarında Yunan Mitolojisinin Yeri ve Mitolojik Karakter Pan'ın Etkileri. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 41-66.
- Boyana, H. (2005). Arkadia Kökenli Keçi Tanrı Pan. Tarih Araştırmaları Dergisi, 167-193.
- Buçukoğlu, S. M. (2020). Doğa, İnsan ve Sanat Birlikteliği. Social Sciences Studies Journal, 1888-1892.
- Cömert, B. (2019). Mitoloji ve İkonografi 5. Baskı. Ankara: Deki Basım.
- Çamurlu, R. (2022, Nisan 8). Mitoloji ve Sanat İlişkisi Üzerine. Künye Online: <https://kunyaonline.com/2021/04/mitoloji-ve-sanat-iliskisi-uzerine/> adresinden alınmıştır
- Dürüşken, Ç. (2019). Antikçağ Felsefesi 3.baskı. İstanbul: Alfa.
- Grimal, P. (1986). A Considerable Dictionary of Classical Mythology. Padstow U.K.: T.J. Books.
- Güzel, Ö. (2006). Dionysos Şenliklerinin Rönesans ve Barok Resim Sanatına Yansımaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi.
- Jaeger, W. (2012). İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Magalhaes, R. C. (2007). Antikçağ'dan Günümüze Sanatta Mitoloji. İstanbul: Alfa.
- McMahon, M. (2022, Şubat 12). In Mythology, Who is Pan? Wisegeek: <https://www.wisegeek.com/in-mythology-who-is-pan.htm> adresinden alınmıştır
- Necatigil, B. (1995). Yüz Soruda Mitolojya 5. baskı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Olgunlu, A. C. (2020). Mitler'in Çözülmesi Mitos'tan Logos'a 4.Baskı. İstanbul: Çalığışu Kitap.
- Ovidius. (2022). Dönüşümler I-XV 3. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özcan, P. (2019, Şubat 26). Dionysos – Antik Yunan'da Dionysos Kültü ve Festivalleri. Tarihli Sanat: <https://www.tarihli-sanat.com/dionysos/> adresinden alınmıştır

- Saltoğlu, R. (2016, Nisan 1). Mitostan Logosa Doğa Felsefesi neden Antik Yunan'da doğdu? Bilim ve Gelecek: <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2016/04/01/mitostan-logosa-doga-felsefesi-neden-antik-yunanda-dogdu/> adresinden alınmıştır
- Tökel, D. A. (2001). Sanatın ve Edebiyatın Kaynağı Olarak Mitler. Bilig, 59-81.
- Yılmaz, N. (2007, Temmuz 27). Arnold Böcklin. Lebriz Sanal Dergi: <http://lebriz.com/pages/lis.asp?articleID=135&lang=TR&bhcp=1> adresinden alınmıştır
- Yüksel, O. (2011, Mayıs 6). Carlos Schwabe'ın The Faun resmi. bayaiyi: <https://bayaiyi.com/carlos-schwabe-the-faun/> adresinden alınmıştır

Web Kaynakça

- Arts, W. G. (2022, 03 06). Web Gallery of Arts. Web Gallery of Arts: <https://www.wga.hu/> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- GoogleArts&Culture.<https://artsandculture.google.com/entity/jacobjordaens/m01bbhf?categoryid=artist> Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Google Arts & Culture. Sebastiano Ricci. <https://artsandculture.google.com/entity/sebastiano-ricci/m0bdgsn> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Sanat Sözlüğü <https://sanatsozlugum.blogspot.com/2016/08/atribu.html> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 19.03.2022
- Wikipedi. Panseksüellik. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Panseks%C3%BCellik> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.03.2022
- Wikiwand. Hans Von Aachen. https://www.wikiwand.com/en/Hans_von_Aachen adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi:06.03.2022

Görsel Kaynakları

- Görsel 1- Carlos Schwabe, The Faun <https://www.wikiart.org/en/carlos-schwabe/the-faun-1923> (Erişim tarihi: 27.02.2022)
- Görsel 2- Arnold Böcklin, Pan Bir Çobanı Korkutuyor, 1858 <https://www.art-prints-on-demand.com/a/arnold-boecklin/panerschreckteinenhirten.html> (Erişim Tarihi: 06.03.2021)
- Görsel 3- Jacob Jordaens, Apollo'nun Pan'a Karşı Zaferi, 1637 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jacob_Jordaens__Apollo_as_Victor_over_Pan,_1637.jpg (Erişim Tarihi: 06.03.2021)
- Görsel 4- Hans Von Aachen, Pan ve Selene, 1600-05, https://www.wikiwand.com/en/Hans_von_Aachen (Erişim Tarihi: 06.03.2022)
- Görsel 5- Sebastiano Ricci, Pan Onuruna Bacchanal, 1716, <https://www.wga.hu/index1.html> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

Extended Abstract

Mankind has been in an effort to understand the world and the universe since its existence. Man, who constantly observes nature and the universe, felt the need to explain the events that took place. He attributed some meanings to natural events such as stars, rain, lightning, water, etc. and tried to express them in various ways. While the power of nature and the universe is explained by gods and goddesses, these extraordinary beings are nevertheless humanized and depicted with both very strong and human weaknesses. In this way, the extraordinary order has been simplified so that it can be understood more easily. Art, on the other hand, was used as a tool to make the symbolic relations

between these spiritual beings and nature audible, seen and perceptible. Artists conveyed some feelings about nature, belief and people to people through symbols. In this sense, Greek mythology is a very important source that artists are fed.

In this study, qualitative research method was applied and literature review was made. First of all, the previously written domestic and foreign sources in the context of the subject were scanned, and the writings about nature, Greek mythology and Pan were examined. Then the relationship between nature, art and mythology was examined and related information was given to Pan. Then, selected studies under the titles of Pan, the god of the countryside and shepherds, Pan and panic, Pan and music, Pan and sexuality, Pan, festival and entertainment were examined. In this context, domestic and foreign sources were scanned, the articles written about the selected artists were examined, and based on all this information, findings on the understanding of art of the artists were obtained and evaluations were made in line with these data.

There are one or more symbolic meanings represented by all of the gods, goddesses and other characters in Greek mythology. These meanings represent a representation of events that take place in the universe and nature. In his Pan, one of the gods mentioned in Greek mythology, the concepts he symbolically represented were frequently used in many fields of art. From this point of view, the relationship between nature, mythology and art and their effects on each other were examined within the scope of the Pan symbol, which some artists included in their works.

In the findings part of the research, nature, art and mythology were briefly defined under the title of Relationship between Nature, Art and Mythology, and then the relationship between them was mentioned. Then, Carlos Schwabe's "The Faun" was examined under the title of Pan, the god of the countryside and shepherds, while Arnold Böcklin's "Pan Scares a Shepherd" under the title of Pan and Panic was examined. Under the title Pan and Music, Jacob Jordaens's "Apollo's Victory over Pan", under the title Pan and Sexuality (Pansexuality), Hans Von Aachen's "Pan and Selene", under the title Pan, Festival and Entertainment Sebastiano Ricci 's work named "Bacchanal in Honor of Pan" was examined.

With the data obtained in line with all these examinations, analyzes were made in the conclusion part and evaluations were made. Hesiod begins his Theogonia by saying that first there was chaos. The earth, underground and eros, that is love, emerged from the chaos, and as a result of these activating each other, the universe and world order as we know it began to form. The gods, goddesses and other creatures mentioned in Greek mythology began to take their place in this order. These beings in the order also clashed among themselves. Thus, while the universe was in conflict on the one hand, it also formed its order. While these orders and conflicts were attributed to gods by humans, the explanation of the unknowns of the universe and the world was made thanks to these myths.

The same contrasts prevail in nature. The calm and vicious side of nature, its beauties and frightening aspects come to life in mythological gods and creatures as a symbol of contrasts such as the differences of the seasons. God Pan contains many different characters, just like the nature he represents, and these differences are reflected in the body of this god.

Mythological stories and their heroes constitute an important source of inspiration for art. In these stories, some characters appear frequently and play a dominant role in mythology. For this reason, both the characters themselves and the symbol they represent have a great place in the themes used by the artists. Pan is not one of the twelve important gods of Olympus, and no great temples were built in his name. However, in terms of embodying nature itself and embodying the variability of nature in a colorful way as a symbol, it has been and continues to be a source of inspiration not only to the art of painting, but also to other visual arts, music, literature and poetry for thousands

of years. In this context, Pan appears before the audience as a symbol in which the unbreakable bond between man and nature is reflected in art.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Birinci Yazar %50,
İkinci Yazar %50,

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etięi Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etięi Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etięine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayının ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.